

University of Groningen

Hoe sterkere europartijen kunnen bijdragen aan de Europese representatieve democratie

Voerman, Gerrit; Otjes, Simon

IMPORTANT NOTE: You are advised to consult the publisher's version (publisher's PDF) if you wish to cite from it. Please check the document version below.

Document Version

Publisher's PDF, also known as Version of record

Publication date:

2014

[Link to publication in University of Groningen/UMCG research database](#)

Citation for published version (APA):

Voerman, G., & Otjes, S. (2014). *Hoe sterkere europartijen kunnen bijdragen aan de Europese representatieve democratie*. (Montesquieu Policy papers; Nr. 3). Montesquieu Instituut.
http://www.montesquieu-instituut.nl/9353262/d/policypaper/policy_paper_03.pdf

Copyright

Other than for strictly personal use, it is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

The publication may also be distributed here under the terms of Article 25fa of the Dutch Copyright Act, indicated by the "Taverne" license. More information can be found on the University of Groningen website: <https://www.rug.nl/library/open-access/self-archiving-pure/taverne-amendment>.

Take-down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Downloaded from the University of Groningen/UMCG research database (Pure): <http://www.rug.nl/research/portal>. For technical reasons the number of authors shown on this cover page is limited to 10 maximum.

Montesquieu Policy Papers

Hoe sterkere europartijen kunnen bijdragen aan de Europese representatieve democratie

Gerrit Voerman en Simon Otjes

MONTESQUIEU INSTITUTE

MONTESQUIEU INSTITUUT

Montesquieu Instituut
Policy papers

Nr. 3, 13 mei 2014

Hoe sterkere europartijen kunnen bijdragen aan de Europese
representatieve democratie

Gerrit Voerman & Simon Otjes

Hoe sterkere europartijen kunnen bijdragen aan de Europese representatieve democratie

Samenvatting

De Europese verdragen verwachten van de Europese politieke partijen (hieronder 'europartijen' genoemd) dat zij bijdragen 'tot de uiting van de wil van de burgers van de Unie'. Momenteel voldoen de europartijen nog lang niet aan deze eis: zij zijn niet of slechts tot op zekere hoogte in staat hun achterban in het Europese politieke proces te representeren op een wijze die vergelijkbaar is met de manier waarop nationale partijen deze functie uitoefenen. De oorzaken voor de huidige gebrekkige uitvoering van hun representatieve taken hebben enerzijds te maken met de specifieke institutionele context waarbinnen de europartijen functioneren, en anderzijds met de reserves van de nationale lidpartijen om het supranationale karakter van de europartijen te versterken. De in dit policy paper voorgestelde hervormingen, die zouden moeten leiden tot een meer betekenisvolle intermediaire positie van de europartij tussen de burgers en 'Brussel' overeenkomstig de in de Europese verdragen vastgelegde taakstelling, hebben op deze twee domeinen betrekking. Lidpartijen kunnen enerzijds op directe wijze de positie van de europartij versterken, door daadwerkelijk een deel van hun autonomie op Europees terrein over te dragen aan de europartij; en anderzijds langs indirecte weg, door de veranderingen na te streven van de institutionele context waarbinnen de europartijen functioneren.

Beleidsaanbevelingen

- 1) *Direct: partijorganisatorische integratie*
  - a. europartijen passen vaker bindende meerderheidsbesluitvorming toe
  - b. lidpartijen voeren campagne op basis van het gemeenschappelijke verkiezingsprogramma van de europartij, niet op basis van hun nationale programma
  - c. europartijen spelen een grotere rol in het afstemmen en coördineren van een gemeenschappelijke boodschap, strategie en campagnestijl
  - d. europartijen spelen een grotere (adviserende) rol bij de selectie en evaluatie van kandidaat-europarlementariërs
  - e. europartijen presenteren naast één kandidaat-voorzitter van de Europese Commissie ook een aantal kandidaat-eurocommissarissen in een schaduw-Commissie

- f. europartijen voeren het individueel lidmaatschap in, met reële zeggenschap voor de individuele leden

2) *Indirect: institutionele wijzigingen*

- a. directe verkiezing voorzitter Europese Commissie door Europees Parlement
- b. combinatie van Europese en nationale kandidatenlijst bij de Europese verkiezingen (de kiezer krijgt twee stemmen, zoals in het Duitse kiesstelsel)
- c. europartijen wordt op nader te bepalen voorwaarden toegestaan om de campagnes van de nationale lidpartijen voor de Europese verkiezingen te financieren

Inleiding

‘De politieke partijen op Europees niveau dragen bij tot de vorming van een Europees politiek bewustzijn en tot de uiting van de wil van de burgers van de Unie.’

Verdrag van Lissabon, artikel 10.4

De voortdurende Europese integratie heeft tot een democratisch tekort geleid: het Europese besluitvormingsproces is slechts gedeeltelijk democratisch gelegitimeerd. Ministers en premiers komen van de Europese Raad met gebonden handen terug naar hun nationale parlementen. De opkomst bij de Europese verkiezingen is laag, waardoor de stem van de burger maar zwak in het Europese Parlement resoneert. Lobbyisten maken zich sterk in Brussel, maar met hun belangenbehartiging geven zij natuurlijk altijd maar een eenzijdig beeld.

In nationale politieke stelsels vormen politieke partijen een belangrijke schakel tussen het bestuur en de burgers. In de Europese Unie is het niet anders, althans formeel. Er wordt een groot vertrouwen gesteld in de mogelijkheid dat Europese politieke partijen (officieel: ‘politieke partijen op Europees niveau’; hier verder aangeduid als europartijen) de kloof tussen de Europese burgers en de Europese instituties kunnen overbruggen. In het Verdrag van Maastricht van 1992 werden de europartijen voor het eerst erkend, hetgeen werd herhaald in artikel 10 van het in 2007 ondertekende Verdrag van Lissabon: ‘De politieke partijen op Europees niveau dragen bij tot de vorming van een Europees politiek bewustzijn en tot de uiting van de wil van de burgers van de Unie.’ Het gaat in dit policy paper vooral om het tweede deel van het artikel, dat betrekking heeft op de representatieve functie van de europartijen.

Met betrekking tot de representatieve taken van de politieke partij onderscheiden we drie aspecten. Ten eerste de programmatische functie. Partijen kanaliseren en bundelen preferenties die in de samenleving voorkomen en integreren die in hun verkiezingsprogramma, dat vervolgens weer dient als basis voor de opstelling van de fractie in het parlement en de eventuele inbreng van de partij in een regeerakkoord. Op deze manier worden de kiezersvoorkeuren in het politieke besluitvormingsproces gebracht. De tweede functie betreft de rekrutering door partijen: zij scouten, scholen en selecteren potentiële kandidaten voor politieke posities; op het Europees vlak zijn dit de europarlementariërs (en de ene eurocommissaris). Als derde hebben partijen een mobiliseringsfunctie: zij proberen kiezers te overtuigen en over te halen om op hun kandidaten te stemmen. Niet alleen het inhoudelijke programma speelt hierbij een rol maar ook andere manieren waarop partijen kiezers kunnen bereiken, zoals door direct contact (bijvoorbeeld door te canvassen), deelname aan debatten en media-aandacht. Bij representatie gaat het kortom om de functie van partijen als schakel tussen samenleving en staat.

Doel van dit policy paper is in de eerste plaats na te gaan of de europartijen erin slagen deze intermediaire rol te vervullen tussen de Europese burgers en het Europese bestuur, die het Verdrag van Maastricht en latere verdragen van hen verlangen. Hierbij kijken we achtereenvolgens naar de organisatorische structuur en de historische ontwikkeling van deze partijen. Omdat hieronder zal worden aangetoond dat de europartijen de hen toegedichte taak niet of in ieder geval niet in voldoende mate vervullen, zal dit paper in de tweede plaats aangeven op welke wijze hun gebrekkige representatiefunctie versterkt zou kunnen worden. Daarbij gaat de aandacht vooral uit naar de institutionele context waarbinnen de europartijen functioneren en naar hun organisatorische relaties met de nationale lidpartijen.¹

De machtsbalans binnen europartijen

Het Europees Parlement erkent op dit moment dertien europartijen (zie bijlage 1). Aan de vooravond van de Europese verkiezingen zijn de drie grootste partijen in het Europees Parlement – met ook de meeste aangesloten lidpartijen – de Europese Volkspartij (EVP), waarbij het CDA is aangesloten; de Partij van de Europese Sociaaldemocraten (PES), waarvan de PvdA lid is; en de Alliantie van Liberalen en Democraten in Europa (ALDE), met twee Nederlandse lidpartijen: de VVD en D66. Daarnaast zijn er nog tien andere erkende europartijen met minder leden. Zeven daarvan organiseren nationale eurosceptische partijen van links of rechts.

De europartijen zijn bepaald geen homogene organisaties. In programmatisch opzicht leggen de lidpartijen niet zelden hun eigen accenten, zoals hieronder nog aan de orde zal komen. Organisatorisch gezien kunnen de europartijen worden getypeerd als een netwerk van drie structuren: de vertegenwoordigers in Europese instellingen, de transnationale organisatie, en de nationale lidpartijen. De politicoloog Peter Mair (2006) spreekt van respectievelijk *the party in public office*, *the party in central office* en *the party on the ground*.

De eerstgenoemde structuur, *the party in public office*, heeft in de eerste plaats betrekking op de fractie van de europartij in het Europees Parlement. In dit orgaan zijn de leden primair vertegenwoordigers van een bepaalde politieke partij en niet zo zeer van een land: bij stemmingen zijn de fracties steeds coherenter en bij het verdelen van posities wordt er rekening gehouden met een evenwichtige verdeling tussen fracties en niet tussen landen. Niet alleen de europarlementariërs stemmen hun politieke opstelling af met politieke geestverwanten, ook de leden van de Europese Raad en van de Europese Commissie die tot dezelfde europartij behoren, coördineren in de regel hun optreden: voorafgaand aan bijeenkomsten van de Europese Raad komen de regeringsleiders en staatshoofden van de lidstaten bijeen met de leiders van de

---

¹ Omwille van de leesbaarheid van dit paper zijn in de tekst zo min mogelijk literatuurverwijzingen opgenomen. De inhoud van dit paper is gebaseerd op de literatuur die achterin is vermeld.

oppositiepartijen en de junior-regeringspartijen om de Raadsagenda door te spreken en gemeenschappelijke standpunten te bepalen.

De *party in central office* is de transnationale, extraparlamentaire organisatie van de europartij: het bestuur ('presidency') en het ondersteunende secretariaat ('bureau') geven uitvoering aan de besluiten. De transnationale organisatie, die wordt gefinancierd uit de subsidies van het Europees Parlement en de bijdragen van de lidpartijen, is vaak voorstander van een hechter geïntegreerde europartij (Day, 2005).

Ten slotte is er de *party on the ground*: dit zijn de nationale lidpartijen. Deze partijen stellen zich doorgaans autonoom op ten opzichte van de europartijen waarbij zij zijn aangesloten. Zij hebben allemaal hun eigen belangen (Day, 2005) en functies die ook de representatieve functies van europartijen raken. Zo zijn de nationale lidpartijen verantwoordelijk voor de selectie van het Europese politieke personeel: europarlementariërs worden verkozen op door de nationale partijen vastgestelde kieslijsten; nationale regeringen bestaand uit nationale partijen stellen kandidaat-eurocommissarissen voor; en de Europese Raad en de Raad van Ministers zijn samengesteld uit leden van nationale regeringen. Deze nationale bewindspersonen spelen in de Europese ministerraden dus een dubbelrol: ze zijn enerzijds belangrijke actoren van de nationale partijen, maar functioneren anderzijds soms ook als vertegenwoordigers van hun europartij (Warntjen, Hix, & Crombez, 2008). Ten slotte zijn het de nationale partijen die contacten onderhouden met kiezers: zoals al vermeld stellen zij de kandidatenlijsten voor het Europees Parlement op, organiseren zij verkiezingscampagnes om hun kandidaten verkozen te laten worden, en concipiëren zij vaak verkiezingsprogramma's naast de manifesten van de europartijen. Sinds enige tijd kunnen kiezers zich bij enkele europartijen laten inschrijven als lid, of zich ermee affiliëren in een vorm die daar op lijkt.

De *party on the ground*, *in public office* en *in central office* dragen elk op eigen wijze bij aan de uitvoering van de representatieve functie van de europartij. De transnationale partijorganisatie (*party in central office*) kent in theorie althans een zekere mate van onafhankelijke autoriteit als gevolg van de gedeeltelijke overdracht van soevereiniteit van de lidpartijen (*party on the ground*) naar het transnationale niveau. Als gevolg van het gebrek aan medewerking van diezelfde nationale partijen, alsmede van de feitelijke dominantie van de vertegenwoordigers in Europese instellingen (eurofractie, Europese Raad – *party in public office*), kan de transnationale organisatie zich echter niet volledig ontwikkelen. Wil de europartij haar representatieve functie op meer betekenisvolle wijze kunnen uitoefenen, dan moet zij zich verder in supranationale richting ontwikkelen: dat wil zeggen dat de autonomie van de lidpartijen beperkt moet worden ten gunste van de *party in central office*. Belangrijkste belemmering is het ontbreken van de rekruteringsfunctie: de transnationale partijorganisatie kan geen kandidaten stellen voor het Europees Parlement of andere Europese bestuurlijke functies – dit is het exclusieve domein van de nationale lidpartijen.

De ontwikkeling van de europartijen

Naarmate in de periode na de Tweede Wereldoorlog het proces van de Europese integratie zich verdiepte en verbreedde, is de transnationale samenwerking intensiever geworden tussen partijen in de verschillende lidstaten die tot dezelfde politiek-ideologische familie behoren. De belangrijkste ontwikkelingen waarvan een constituerende invloed uitging op de Europese partijverbanden waren het perspectief op de directe verkiezingen voor het Europees Parlement in de jaren zeventig; de erkenning van de europartijen in het Verdrag van Maastricht rond 1990; en de invoering van het statuut voor de europartijen in 2003.

Oorsprong europartijen (1952)

Op Europees niveau ging de vorming van fracties (*party in public office*) vooraf aan die van de transnationale partijorganisaties (*party in central office*): de oorsprong van de europartijen ligt in de fracties die ontstonden in de zogeheten 'Gemeenschappelijke Vergadering' van de Europese Gemeenschap voor Kolen en Staal (EGKS), die in 1952 werd opgericht. Hoewel dit EGKS-parlement op nationale basis was samengesteld (de parlementen van de lidstaten wezen jaarlijks uit hun midden de vertegenwoordigers aan), bleek ideologische verwantschap sterker dan nationale herkomst: vrijwel onmiddellijk na de oprichting van dit parlement vormden zich sociaaldemocratische, christendemocratische en liberale fracties. De sociaaldemocratische partijen richtten vervolgens in 1957 een Europees samenwerkingsverband op, dat onder meer de contacten met de eurofractie moest onderhouden. De christendemocratische partijen maakten gebruik van een bestaande, vlak na de Tweede Wereldoorlog tot stand gekomen Europese organisatorische structuur, terwijl de liberale samenwerking in Europa gestalte kreeg onder de hoede van de Liberale Internationale.

Directe Europese verkiezingen (1979)

Het proces van Europese partijvorming kreeg in het midden van de jaren zeventig een impuls als gevolg van het besluit van de Europese Raad rechtstreekse verkiezingen te houden voor het Europees Parlement, die in 1979 voor het eerst zouden plaats hebben. De al bestaande losse Europese partijverbanden sloten zich hechter aaneen en nieuwe werden gevormd; enerzijds om de door de nationale partijen gevoerde verkiezingscampagnes te coördineren en zo de Europese kiezers te mobiliseren, en anderzijds om als schakel te fungeren tussen het Europese electoraat en de Europese politieke instellingen, bijvoorbeeld door de opstelling van een gemeenschappelijk verkiezingsprogramma. De socialisten waren al in 1974 overgegaan tot de oprichting van de Confederatie van Socialistische Partijen in de Europese Gemeenschap. De christendemocraten vormden in 1976 de Europese Volkspartij (EVP) en de liberalen in datzelfde jaar de Federatie van Liberale en Democratische Partijen in de Europese

Gemeenschappen. Na een naamswijziging in 1986 werd deze federatie aangeduid als ELDR; in 2012 doopte zij zich om tot ALDE.

De directe Europese verkiezingen in 1979 leidden echter niet tot het ontstaan van een Europese politieke arena waarin de federaties een voor het electoraat herkenbare rol zouden vervullen. De opkomst viel met 62 procent tegen, en zou in de jaren tachtig nog verder dalen. Evenmin stimuleerden de verkiezingen de ontwikkeling van de federaties in supranationale richting, dat wil zeggen dat de lidpartijen hun autonomie (in zekere mate) opgeven ten gunste van een gemeenschappelijk orgaan. Eerder stagneerde dit proces, deels vanwege de betrekkelijke onmacht van het Europees Parlement. Pas toen de parlementaire bevoegdheden substantieel waren uitgebreid, zouden de federaties een sterkere positie verkrijgen, zo werd er gedacht. Zij zouden dan ook hun interne politieke verscheidenheid moeten overwinnen. Ondanks het feit dat zij binnen de Europese Gemeenschap partijen in één organisatorisch verband bijeen brachten die min of meer uit dezelfde ideologische familie afkomstig waren, slaagden zij er niet in om uitvoerige gezamenlijke programma's op te stellen. Het lukte hen in 1984 en 1989 wel met gemeenschappelijke verkiezingsmanifesten te komen, maar de teksten waren doorgaans nogal vlak en algemeen gesteld. En zelfs dan waren er nog lidpartijen die zich op onderdelen van die manifesten distantieerden, of er daarnaast nog een eigen verkiezingsprogramma op na hielden, bedoeld voor nationaal gebruik.

Een slagvaardig optreden van de federaties werd niet alleen gehinderd door de geringe bevoegdheden van het Europees Parlement en hun onderlinge verschillen, maar ook door hun organisatorische zwakte en verregaande financiële afhankelijkheid van de fracties in het Europees Parlement. In deze situatie was het bijzonder onwaarschijnlijk dat de federatie leiding kon geven aan het werk van de eurofractie. Daarbij kwam dat de europarlementariërs vooral geneigd waren rekening te houden met de nationale lidpartijen en de leiding van de eurofracties, waarvan ze immers voor herverkiezing respectievelijk hun parlementaire loopbaan afhankelijk waren, en dus niet zozeer met de federatiebesturen.

Al met al hadden de Europese partijverbanden in de jaren zeventig en tachtig nog weinig om het lijf. De federaties vervulden vooral enkele met de verkiezingen samenhangende functies, zoals de opstelling van een gemeenschappelijk verkiezingsprogramma en een lichte coördinatie van de landelijke campagnes voor de Europese verkiezingen. In vergelijking met de nationale politieke partijen waren de functies van deze nieuwe Europese samenwerkingsverbanden uiterst beperkt. Zo hadden zij niets over de rekrutering van kandidaten te zeggen. Hun organisatiestructuur was navenant zwak. Alhoewel enkele federaties formeel op basis van het meerderheidsbeginsel besluiten namen, was in de praktijk toch vaak unanimiteit vereist: de meeste lidpartijen waren niet bereid een deel van hun soevereiniteit af te staan.

Verdrag van Maastricht (1992)

Aan het begin van de jaren negentig raakte de ontwikkeling van de federaties in een nieuwe fase. De oorzaak was opnieuw het gevolg van de voortschrijdende verdieping van de Europese integratie: de Europese Raad besloot vaker met gekwalificeerde meerderheden en de bevoegdheden van het Europees Parlement werden uitgebreid. Zoals al vermeld werden de federaties formeel erkend in het Verdrag van Maastricht in 1992. Dit was mede het gevolg van hun lobby, waarin de EVP een voortrekkersrol vervulde (Johansson & Raunio, 2005, p. 522). Die erkenning was overigens vooral symbolisch, maar versterkte wel het zelfvertrouwen van de federaties; de meeste doopten zich om tot 'partijen'. Zo ontstond bijvoorbeeld de Partij van de Europese Sociaaldemocraten (PES).

In plaats van zich te beperken tot het opstellen van verkiezingsprogramma's en op electorale mobilisatie, zoals zij vanaf 1979 eigenlijk vooral hadden geprobeerd te doen, gingen de europartijen zich ook meer richten op beleidsontwikkeling en beïnvloeding van de politieke agenda van de Europese Unie. In de belangrijkste europartijen werden de bijeenkomsten van de nationale partijleiders (die in het geval van de PES en de EVP niet zelden ook regeringsleiders zijn), voorafgaande aan de bijeenkomsten van de Europese Raad, geïnstitutionaliseerd. Deze conferenties werden vaak ook bijgewoond door prominente politieke geestverwanten in het Europees Parlement en de Europese Commissie. Doel was door onderling overleg te komen tot een gezamenlijke opstelling in de Europese Raad van staats- en regeringsleiders, teneinde zo de politieke invloed te vergroten. Het meest klassieke voorbeeld hiervan is de opname van de euro in het Verdrag van Maastricht: dit hadden de regeringsleiders behorende tot de EVP vooraf besloten. De overige regeringsleiders, zoals de Britse premier Margaret Thatcher, werden geconfronteerd met een christendemocratisch blok.

De overgang – in elk geval in naam – van federatie naar partij bracht voor de meeste europartijen een aanpassing van hun interne besluitvormingsprocessen met zich mee. Degenen die dit nog niet hadden gedaan, voerden het meerderheidsbeginsel in. Van een werkelijk supranationalisme was in de praktijk echter niet al te veel sprake, zeker niet buiten de EVP. Niet alleen bleef het zoeken naar consensus toch vaak het uitgangspunt, ook hadden de lidpartijen doorgaans formeel de mogelijkheid zich aan een meerderheidsbesluit te onttrekken (de mogelijkheid van een zogeheten *opt-out*). Daarmee bleef de daadwerkelijke, effectieve overdracht van soevereiniteit van de lidpartijen naar het Europese niveau beperkt – ook al omdat de partijleidersbijeenkomsten alleen op basis van unanimiteit besluiten namen.

Nadat de europartijen zich sterker in de Europese politieke arena hadden laten gelden, trachtten in elk geval de belangrijkste de banden met de basis – de nationale lidpartijen – aan te halen en hun zichtbaarheid bij de 'nationale' partijleden te vergroten. Vanaf het einde van de jaren negentig oriënteerden zij zich nadrukkelijker op de lidpartijen, onder meer door bijeenkomsten te organiseren in de lidstaten en hun logo's te plaatsen op het campagnemateriaal en de websites van de lidpartijen.

Op deze wijze ontwikkelden de meeste europartijen zich tegen het einde van de twintigste eeuw tot veelzijdige organisaties, die zich niet meer alleen richtten op het opstellen van verkiezingsprogramma's en in mindere mate de mobilisatie van kiezers, maar zich ook bezighielden met de onderbouwing en uitwerking van beleidsvoorstellen in een Europese context en met de machtspolitieke beïnvloeding van de beleidsagenda van de Europese Unie. Niettemin bleef hun positie nog altijd aan de eurofracties ondergeschikt, vanwege hun financiële afhankelijkheid. Pas de invoering van het partijenstatuut in 2003 zou hieraan een einde maken.

Partijenstatuut (2003)

Dat de erkenning in het Verdrag van Maastricht geen wettelijk en financieel vervolg kreeg, werd door de europartijen als zeer teleurstellend ervaren. Nadat dit in het Verdrag van Nice al was aangekondigd, kwam er in november 2003 een statuut voor de europartijen tot stand, met daarin 'regulations governing political parties and rules regarding their funding at European level'.² Bij de totstandkoming van het statuut speelden politici met wortels in de europartijen – met name in de EVP – een grote rol. De europartijen kregen een wettelijke status en subsidies van het Europees Parlement. In 2014 is voor de dertien erkende europartijen in totaal zo'n 28 miljoen euro uitgetrokken.

Om in aanmerking te komen voor Europese subsidiëring, dienen de europartijen aan bepaalde voorwaarden te voldoen. Het statuut verbood nadrukkelijk donaties door de eurofracties, waarmee er een einde kwam aan de financiële afhankelijkheid van de europartijen. De subsidies voor de europartijen, die overigens beduidend lager waren dan de eerdere bijdragen van de eurofracties, mogen sinds 2007 ook worden aangewend ten behoeve van de campagne voor de Europese verkiezingen, zolang zij maar niet ten goede komen aan de nationale partijen. De subsidieregeling leidde binnen korte tijd tot de oprichting van een aantal nieuwe, overwegend eurosceptische en eurokritische, europartijen. In het voorjaar van 2014 nam het Europees Parlement het zogeheten 'Europees wettelijk statuut' aan, waarbij de geregistreerde europartijen een rechtsstatus op basis van het EU-recht verkrijgen (Europese rechtspersoonlijkheid).

Vanaf 2007 krijgen ook Europese politieke stichtingen die zijn verbonden met erkende europartijen subsidie. Met formeel als doel het debat over Europa te bevorderen en burgers hierbij te betrekken, dienen de stichtingen een bijdrage te leveren aan de versterking van de representatieve functie van de europartijen. Deze Europese stichtingen hebben doorgaans de vorm van een netwerk van de wetenschappelijke bureaus van de nationale lidpartijen. Zij assisteren de europartijen bij de onderbouwing en ontwikkeling van beleid, hetgeen de positie van de europartijen ten opzichte van de fracties ten goede kan komen.

---

²~~#~~ europa.eu/legislation_summaries/institutional_affairs/institutions_bodies_and_agencies/l33315_en.htm (geraadpleegd 7 mei 2014).~~#~~

Zoals al vermeld trachtten de belangrijkste europartijen de banden met de basis – de nationale lidpartijen – verder aan te halen en hun zichtbaarheid bij de partijleden te vergroten. In het verlengde hiervan ligt de invoering van het individuele lidmaatschap van de europartij in de jaren na de eeuwwisseling (Hertner, 2014). De EVP kent deze mogelijkheid al sinds het midden van de jaren negentig, maar heeft in 2014 niet meer dan 300 van dergelijke zogeheten ‘supporting members’. De ELDR volgde in 2004, en telt in 2014 als ALDE ruim 600 ‘associate members’. De PES kent geen individuele leden, aangezien uitsluitend partijen lid kunnen worden. Wel heeft zij in 2005 de mogelijkheid gecreëerd om een ‘activist’ te zijn; in 2012 waren dat er meer dan 15.000. Bij de Europese Groene Partij (EGP) kunnen belangstellenden zich laten registreren als ‘individual supporter’; 1.050 zijn er in 2014 ingeschreven. De beide laatstgenoemde europartijen laten overigens uitsluitend individuele leden toe die al lid zijn van een van de aangesloten nationale partijen. In geen van de vier europartijen hebben de individuele leden stemrecht.

Verkiezing voorzitter Europese Commissie (2014)?

Bij de benoeming van de voorzitter van de Europese Commissie door de Europese Raad van staatshoofden en regeringsleiders dient volgens het Verdrag van Lissabon ‘rekening gehouden te worden’ met de politieke samenstelling van het Europees Parlement. Het Parlement moet sinds het Verdrag van Maastricht (dat in 1993 in werking trad) formeel overigens al zijn goedkeuring geven aan de kandidaat van de Europese Raad. Van de ruimte die daarna het Verdrag van Lissabon bood aan de europartijen om hun positie te versterken, hebben zij gretig gebruik gemaakt: EVP, PES, ALDE en EGP hebben elk een eigen kandidaat naar voren geschoven voor het voorzitterschap van de Europese Commissie, die daarmee feitelijk tegelijk de politiek leider van hun europartij zijn geworden. De EVP droeg de oud-premier van Luxemburg en oud-Eurogroepvoorzitter Jean-Claude Juncker voor; de PES koos Europarlement-voorzitter Martin Schulz uit Duitsland; bij de ALDE bleef na een deal alleen oud-premier van België Guy Verhofstadt over; en in de EGP ten slotte werden twee kandidaten verkozen in een open *primary*: Ska Keller en José Bové.³

Deze stap betekent een nieuwe fase in de toenemende parlementarisering en partijpolitisering van de aanwijzing van de Commissievoorzitter, die met het Verdrag van Maastricht is begonnen. Met hun kandidaten gaan de europartijen voor het eerst een directe, wezenlijke rol spelen in de electorale arena van de Europese Unie. Enerzijds rekruteren zij de kandidaten, anderzijds voeren deze kandidaten een transnationale campagne. In hoeverre dit een permanent onderdeel wordt van het Europese politieke proces hangt af van bereidheid van de Europese Raad om zich bij zijn keuze te beperken

---

³ De Partij van Europees Links (van socialisten en communisten) wees de Griekse oppositieleider Alexis Tsipras als haar kandidaat aan.

tot de door de europartijen gestelde kandidaten. Ook al heeft een aantal van de leden van de Raad (die een paar dagen na de uitslag van de Europese verkiezingen bijeen komt) zich al gecommitteerd aan bepaalde kandidaten of een belangrijke rol gespeeld bij hun aanwijzing (zoals de Duitse bondskanselier Angela Merkel met betrekking tot Juncker, of premier Mark Rutte ten aanzien van Verhofstadt), garanties kunnen niet worden gegeven. Binnen de Europese Raad is een gekwalificeerde meerderheid noodzakelijk, waardoor combinaties van lidstaten bepaalde kandidaten kunnen tegenhouden.

De europartijen anno 2014

Vanaf het einde van de jaren zeventig hebben de europartijen vooral de programmatische functie vervuld, en in mindere mate die van electorale mobilisatie. Van een groot succes kunnen we niet spreken: naast hun eigen, vaak algemeen gestelde programma's plaatsten de lidpartijen vaak een eigen manifest; en de gemiddelde opkomst in de lidstaten bij de Europese verkiezingen bedroeg 62% in 1979, en daalde vervolgens tot 43% in 2009. In de loop der tijd namen de europartijen nieuwe taken op zich, zoals de grotere nadruk op gemeenschappelijke beleidsontwikkeling, *agenda-setting* en de gecoördineerde beïnvloeding van de uitkomsten van de Europese Raad. Vanaf de jaren rond de eeuwwisseling pogen zij bewust hun draagvlak te verbreden door de achterban van de lidpartijen meer binnen hun organisatorische verband te integreren en voorzichtigjes een begin te maken met het individueel lidmaatschap. Recentelijk is er een begin gemaakt met de rekruteringsfunctie: de belangrijkste europartijen hebben vòòr de Europese verkiezingen hun kandidaat naar voren geschoven voor de post van voorzitter van de Europese Commissie. Bezien moet nog worden of deze oprekking van de bepalingen van het Verdrag van Lissabon zal worden gehonoreerd door de Europese Raad.

Al met al kan worden geconstateerd dat de representatieve functies van de europartijen zich in de afgelopen decennia weliswaar in de breedte hebben ontwikkeld, maar dat de partijen door de bank genomen hiermee slechts in beperkte mate succes hebben geboekt – met als uitzondering wellicht de beleidsmatige afstemming door de conferentie van de nationale partijleiders. Wanneer de lidpartijen denken baat te hebben bij de uitvoering van bepaalde taken op Europees niveau, dan gebruiken ze hiervoor graag de europartijen. Voorbeelden zijn de fracties in het Europees Parlement en de partijleidersbijeenkomsten: in beide gevallen reikt de invloed van de nationale lidpartij veel verder dan bij een geïsoleerd optreden. Met een grotere rol voor de europartijen in de relatie tussen de burgers en de politieke elite van de Unie, dat voor hun verdere ontwikkeling essentieel is, hebben de lidpartijen echter veel meer moeite, omdat die ten koste van hun eigen autonomie zou gaan.

Hetzelfde geldt voor de relatie tussen de europartij en de aangesloten lidpartijen. Vastgesteld kan worden dat de europartijen nog niet zijn uitgegroeid tot geïntegreerde, volwaardige supranationale partijorganisaties, met interne besluitvorming gebaseerd op meerderheden en met individueel lidmaatschap. Beide componenten mogen dan in een aantal gevallen formeel wel zijn ingevoerd, maar in de praktijk komt het er toch niet werkelijk van. Bij essentiële kwesties is het zoeken naar consensus nog altijd gangbaar, simpelweg omdat de lidpartijen niet bij voorbaat op wezenlijke punten hun invloed wensen op te geven ten faveure van een supranationaal orgaan dat hen kan overstemmen. Verder heeft de wijze waarop de europartijen individuele kiezers aan zich binden, niet veel om het lijf.

Versterking van de europartijen

Genuinely integrated European parties would require a further transfer of “sovereignty” from national parties’, aldus de Zweedse politicoloog Johansson (2001: 31). De sleutel hiervoor ligt in de handen van de nationale lidpartijen. Er liggen voor hen twee routes open om werkelijk supranationale europartijen dichterbij te brengen die op betekenisvolle wijze uitvoering geven aan de representatiefunctie die de Europese verdragen hen toeschrijven – met andere woorden: een wezenlijke bijdrage leveren aan het verbinden van de burgers en de bestuurders van de Europese Unie. Lidpartijen kunnen enerzijds op directe wijze de positie van de europartij versterken, door daadwerkelijk een deel van hun autonomie op Europees terrein over te dragen aan de europartij; en anderzijds langs indirecte weg, door de hervorming na te streven van de institutionele context waarbinnen de europartijen functioneren.

Partijorganisatorische integratie

De nationale lidpartijen hebben de mogelijkheid rechtstreeks invloed uit te oefenen op de structuur van de europartij. Zij kunnen de supranationalisering bevorderen door tot op zekere hoogte hun autonomie op te geven en zeggenschap over te hevelen naar de europartijen waarvan zij deel uitmaken. Voorbeelden zijn de werkelijke toepassing en eventueel uitbreiding van meerderheidsbesluitvorming binnen de europartij, de verruiming van haar bevoegdheden op uiteenlopende (organisatorische en beleidsinhoudelijke) terreinen, en de invoering van het individuele partijlidmaatschap met stemrecht.

Net als nationale staten binnen het proces van Europese integratie hun autonomie deels hebben opgegeven, kunnen nationale partijen dat ook doen. De belangrijkste manier waarop dit vorm kan krijgen is de invoering van bindende meerderheidsbesluitvorming. Hoe meer deze procedure in de praktijk werkelijke betekenis krijgt, hoe groter de inschikkelijkheid die van de nationale partijen wordt gevergd: zij dienen af te zien van hun

eventuele vetorecht, niet meer om uitzonderingen te vragen (*opt-out*), en bereid te zijn sancties te aanvaarden wanneer zij zich niet aan de meerderheidsbesluiten houden. Niet elk gremium van de europartij leent zich hiervoor overigens: het is niet reëel van de leiders van nationale lidpartijen te verwachten dat zij zich op hun conferenties in de aanloop naar bijeenkomsten van de Europese Raad aan meerderheidsbesluiten zullen binden wanneer dat zou indruisen tegen het nationale belang van hun land.

Naast de verwezenlijking van reële meerderheidsbesluitvorming dienen ook de bevoegdheden van de europartij te worden uitgebreid om de aan haar in de Europese verdragen toegekende representatiefunctie daadwerkelijk gestalte te kunnen geven. Concreet gaat het om de programmatische functie, de campagnefunctie en de rekruteringsfunctie. Al deze functies zouden (deels) kunnen worden 'gesupranationaliseerd', dat wil zeggen worden verschoven van het niveau van de nationale partijen naar de europartijen.

Vooraf door toedoen van de nationale partijen komt de programmafunctie van de europartijen niet goed uit de verf: de lidpartijen stellen veelvuldig eigen manifesten op voor de Europese verkiezingen. Supranationalisering zou hier betekenen dat de lidpartijen niet langer eigen programma's opstellen, maar zich conformeren aan het 'europrogramma' en zich daarmee in de verkiezingscampagne aan het nationale electoraat presenteren. Tegelijk zou het europrogramma ook als uitgangspunt moeten dienen voor de opstelling van de eurofractie in het Europees Parlement – iets wat in de praktijk vaak evenmin het geval is.

Europartijen zouden ook een meer prominente rol kunnen spelen in de campagnes voor de Europese verkiezingen. De mate waarin lidpartijen nu de europartij volgen in de campagnestrategie of campagnestijl, verschilt sterk van land tot land (Hertner, 2013). Over drukmiddelen om een zekere uniformiteit af te dwingen beschikken de europartijen niet: ze mogen geen financiële bijdrage leveren aan verkiezingscampagnes van de nationale lidpartijen. Om hun herkenbaarheid te vergroten zouden zij het voortouw kunnen nemen bij het afstemmen en coördineren van een in alle lidstaten toegepaste gemeenschappelijke boodschap, strategie en campagnestijl.

Verder zouden wat betreft de selectie van kandidaten de competenties van de europartijen ook kunnen worden uitgebreid. Ten aanzien van de kandidaatstelling voor het Europees Parlement hebben zij weinig rechtstreekse invloed, maar wel indirecte (in de zin dat zij institutionele hervormingen kunnen voorstellen, zie hieronder). Wel zouden de europartijen nationale partijen kunnen adviseren met betrekking tot de samenstelling van de eurofractie – door bijvoorbeeld aan te geven op welke beleidsterreinen er nieuwe specialisten zouden moeten worden gekandideerd, of welke europarlementariërs vanwege hun zwakke functioneren beter vervangen zouden kunnen worden.

De rekruteringsfunctie geldt echter niet alleen voor de leden van het Europees Parlement, maar ook voor andere Europese politiek-bestuurlijke functies, zoals de leden

van de Europese Commissie en de voorzitters van de Europese Raad en Commissie. De selectie van de eerstgenoemden is *de jure* voorbehouden aan de regeringen van de lidstaten; beide voorzitters worden door de Europese Raad aangewezen. Wat betreft de Commissievoorzitter proberen de europartijen zich momenteel een initiërende rol in de benoemingsprocedure te verwerven, door zelf kandidaten te stellen. Daarnaast zouden ze een schaduwcommissie kunnen formeren van personen die zij geschikt achten voor de Europese Commissie, daarbij rekening houdend met de nationale herkomst. Binnen de huidige regelgeving is het in dit opzicht voor europartijen dus mogelijk om een meer prominente rol te spelen, als de nationale lidpartijen hen dat tenminste zouden toestaan.

Tot slot zou ook het volwaardig individueel lidmaatschap van de europartijen kunnen worden bevorderd. De huidige aantallen individuele leden houden bepaald niet over, wat natuurlijk weinig verbazing wekt gezien de betrekkelijke onmacht van de europartijen en het feit dat de ledenaanhang van veel nationale partijen al langere tijd afneemt. Dat neemt niet weg dat het individueel lidmaatschap van groot belang is vanwege de bijdrage die de leden kunnen leveren aan de versterking van de band tussen de Europese Unie en de burgers, en aan de legitimiteit van de europartij en van het Europese partijstelsel. Het individuele lidmaatschap zou dan ook aantrekkelijker moeten worden gemaakt door leden reële zeggenschap toe te kennen binnen de organisatie van de europartij. Ook hier zijn het de nationale lidpartijen die het voor het zeggen hebben en die een einde kunnen maken aan de marginale positie van de individuele leden. Mochten zij hiertoe overgaan, dan blijft het natuurlijk nog maar de vraag of kiezers zich in groten getale als lid bij de europartijen zullen aanmelden, maar in ieder geval is de barrière van de formele buitensluiting van de individuele leden van de interne besluitvorming geslecht.

Institutionele wijzigingen

Europartijen opereren niet in een vacuüm; de institutionele context bepaalt in belangrijke mate hun organisatorische evolutie en hun bevoegdheden, zoals de paragraaf over hun historische ontwikkeling heeft laten zien. De lidpartijen bepalen via hun vertegenwoordigers in de nationale en de verschillende Europese instellingen (Raad, Commissie, Parlement) mede de richting en vorm van de Europese integratie, en daarmee ook de verdere ontwikkeling van de europartijen. Er zijn verschillende institutionele hervormingen denkbaar die de representatieve functie en de intermediaire positie van de europartijen ten goede zouden komen (Bardi et al, 2010). De lidpartijen zouden daarbij het initiatief kunnen nemen.

Om te beginnen zou de voorzitter van de Europese Commissie rechtstreeks door het Europese Parlement kunnen worden verkozen. Deze hervorming ligt in het verlengde van de *modus operandi* van de europartijen bij de Europese verkiezingen van 2014, waarbij zij elk met een eigen 'Spitzenkandidat' voor het Commissievoorzitterschap uitkomen, en formaliseert deze eigenlijk min of meer. In zijn nieuwe vorm komt het erop

neer dat de rol van de Europese Raad in de aanwijzingsprocedure wordt beperkt tot een formaliteit, terwijl de invloed van de Europese kiezers gewaarborgd is.

Een tweede hervorming betreft de invoering van transnationale, pan-Europese kandidatenlijsten bij de Europese verkiezingen. De wijze waarop tot nu toe de kandidaten voor het Europees Parlement geselecteerd worden verschilt sterk per nationale partij, maar nergens vervult de europartij een rol in dit voor partijen cruciale proces: europarlementariërs worden immers uitsluitend verkozen op nationale lijsten. Hun (her)verkiezing ligt daarmee in handen van de leden van de nationale partijen, met als gevolg dat zij doorgaans primair op de nationale achterban gericht zijn (Faas, 2003). Deze 'nationalisering' leidt tot een vervorming van het representatieve mechanisme: de europarlementariërs vertegenwoordigen in het Europese politieke domein het electoraat op basis van voorkeuren die gerelateerd zijn aan de nationale politieke arena. Deze incongruentie zou verminderd kunnen worden door althans een deel van de leden van het Europees Parlement te laten verkiezen via transnationale, pan-Europese kandidatenlijsten, die dan door de europartijen zelf worden vastgesteld. Net als in veel gemengde kiesstelsels zouden kiezers twee stemmen kunnen krijgen: één voor een Europese vertegenwoordiger en één voor nationale vertegenwoordigers. De positie van de europartij kan hierdoor sterker worden, doordat zij nu zelf ook kandidatenlijsten kan opstellen. Hierdoor wordt tegelijk haar positie ten opzichte van deze 'Europese' europarlementariërs steviger, omdat die voor herkandidering afhankelijk worden van de europartij. De eigen kandidatenlijst zou eveneens kunnen leiden tot een sterkere identificatie van de kiezers met Europartijen.

Ten slotte zouden de europartijen hun invloed op de nationale lidpartijen kunnen vergroten door financieel bij te dragen aan campagnes van de lidpartijen. De bestaande regelgeving ten aanzien van de subsidiering van de europartijen sluit dit uit. Opheffing van dit verbod maakt het echter mogelijk dat europartijen lidpartijen materieel kunnen bijstaan die niet of slechts gedeeltelijk in staat zijn zelf hun eigen verkiezingscampagne te financieren. Daarmee wordt ook de optie gecreëerd dat lidpartijen die zich onttrekken aan besluiten van de europartijen, financieel gekort kunnen worden. Met dit sanctiemiddel kunnen europartijen hun invloed op de lidpartijen vergroten. Juist in landen met relatief gedecentraliseerde kandidaatstellingsprocedures, zoals de Verenigde Staten, hebben de nationale partijen door hun vermogen om financiële middelen al dan niet toe te wijzen, invloed op de rekruteringsprocessen van de subnationale partijorganisaties.

In het geval van de europartijen vereist het verkrijgen van de mogelijkheid de lidpartijen financieel bij te staan een aanpassing van het bestaande partijenstatuut. Een dergelijke wijziging is zeker niet zonder nadelen: ten eerste creëert zij ongelijkheid tussen nationale partijen die wel en geen lid zijn van europartijen, wat het beeld oproept dat de Europese Unie bepaalde partijen bevoordeelt. Bovendien wordt op deze wijze uitsluitend de macht van europartijen over financieel en organisatorisch zwakke lidpartijen vergroot; rijke lidpartijen kunnen het zich immers veroorloven om zich te onttrekken aan de invloed

van de europartijen. Tot slot kan zich een zekere europeanisering van de nationale partijstelsels voordoen: in landen waar geestverwante lidpartijen ontbreken, zouden de europartijen hun financiële middelen kunnen inzetten om *top-down* een lidpartij op te zetten. De activiteiten van deze met Europees geld in het leven geroepen nieuwkomer hoeven zich niet uitsluitend te beperken tot deelname aan de Europese verkiezingen; eenmaal gevestigd kan de partij zich vervolgens ook in de landelijke politiek manifesteren. De vraag is hoe wenselijk dergelijke door Europese financiering geïnduceerde wijzigingen in nationale politieke systemen moeten worden geacht.

Het ligt niet voor de hand dat de hierboven genoemde voorstellen alle zullen worden geïmplementeerd, en zeker niet op korte termijn. En zelfs als dat wel het geval zou zijn, dan zal dat evenmin betekenen dat daarmee alle problemen voor de europartijen zijn opgelost. Zo is het maar de vraag of veel kiezers in de Europese Unie zich zullen aansluiten bij de europartijen – het lidmaatschap van de nationale partijen loopt in veel landen in de EU immers sterk terug. Ook kan er niet aan voorbij worden gegaan dat binnen de europartijen tegenstellingen in enigerlei vorm tussen nationale lidpartijen nooit zullen zijn uit te sluiten, hetgeen de besluitvorming kan bemoeilijken. Dat alles neemt niet weg dat de situatie laten zoals hij is, ook geen optie is. Wanneer van de europartijen wordt verwacht dat zij een wezenlijke rol in het politieke proces in de Europese Unie spelen, dan moeten zij in staat worden gesteld die functie te vervullen. De nationale lidpartijen waren op enigerlei wijze betrokken bij de opstelling van de Europese verdragen waarin deze taken aan de europartijen werden opgedragen. Wie toen A heeft gezegd, moet nu ook B zeggen.

Slot

De Europese verdragen stellen hoge eisen aan de europartijen. Zij worden geacht bij te dragen 'tot de uiting van de wil van de burgers van de Unie'. In alle toonaarden bezingen de Europese Commissie en het Europees Parlement de cruciale rol van de europartij in het Europese politieke proces:

'Een bloeiende Europese representatieve democratie is... in het belang van de burgers van de Europese Unie. Werkelijk transnationale Europese politieke partijen en politieke stichtingen zijn essentieel om de stem van de burgers op Europees niveau te laten horen.'⁴

Ondanks het beklemtonen van het belang van de europartijen is het nog lang niet zover dat zij in staat zijn hun achterban te representeren op de manier die Commissie en

---

⁴ *Voorstel voor een verordening van het Europees Parlement en de Raad betreffende het statuut en de financiering van Europese politieke partijen en Europese politieke stichtingen*, 12 september 2012, zie: eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2012:0499:FIN:NL:PDF (geraadpleegd 7 mei 2014).

Parlement voor ogen staat, vergelijkbaar met de wijze waarop nationale partijen deze functie uitoefenen. De oorzaken voor de huidige gebrekkige uitvoering van hun representatieve taken hebben enerzijds te maken met de specifieke institutionele context waarbinnen zij functioneren, en anderzijds met de reserves van de nationale lidpartijen om het supranationale karakter van de europartijen te versterken. De in dit policy paper voorgestelde hervormingen, die zouden moeten leiden tot een meer betekenisvolle intermediaire positie van de europartij tussen de burgers en 'Brussel' overeenkomstig de in de Europese verdragen vastgelegde taakstelling, betreffen dan ook deze twee domeinen. Aangezien de nationale partijen uiteindelijk verantwoordelijk zijn voor de Europese institutionele architectuur, is in laatste instantie de huidige halfslachtige staat van de europartij terug te voeren op de gereserveerde opstelling van de aangesloten lidpartijen.

Deze constatering leidt tot het onderscheiden van twee routes waarlangs hervormingen mogelijk zijn. Lidpartijen kunnen enerzijds op directe wijze de positie van de europartij versterken, door daadwerkelijk een deel van hun autonomie op Europees terrein over ter dragen aan de europartij; en anderzijds langs indirecte weg, door de veranderingen na te streven van de institutionele context waarbinnen de europartijen functioneren.

1) *Direct: partijorganisatorische integratie*

- a. europartijen passen vaker bindende meerderheidsbesluitvorming toe
- b. lidpartijen voeren campagne op basis van het gemeenschappelijke verkiezingsprogramma van de europartij, niet op basis van hun nationale programma
- c. europartijen spelen een grotere rol in het afstemmen en coördineren van een gemeenschappelijke boodschap, strategie en campagnestijl
- d. europartijen spelen een grotere (adviserende) rol bij de selectie en evaluatie van kandidaat-europarlementariërs
- e. europartijen presenteren naast één kandidaat-voorzitter van de Europese Commissie ook een aantal kandidaat-eurocommissarissen in een schaduw-Commissie
- f. europartijen voeren het individueel lidmaatschap in, met reële zeggenschap voor de individuele leden

2) *Indirect: institutionele wijzigingen*

- a. directe verkiezing voorzitter Europese Commissie door Europees Parlement
- b. combinatie van Europese en nationale kandidatenlijstbij Europese verkiezingen (de kiezer krijgt twee stemmen, zoals in het Duitse kiesstelsel)
- c. europartijen wordt op nader te bepalen voorwaarden toegestaan om de campagnes van de nationale lidpartijen voor de Europese verkiezingen te financieren

Bibliografie

- Bardi, L. & Mair, P. (2008). The Parameters of Party Systems. *Party Politics*, 14(2), 147–166.
- Bardi, Luciano, Bressanelli, E., Calossi, E., Gagateg, W., Mair, P., Pizzimenti, E., & Bardi, D. L. (2010). *How to Create a Transnational Party System. A study prepared in the framework of the European Union Democracy Observatory for the European Parliament* (AFCO Committee).
- Bomberg, E. (2012). The Europeanisation of Green Parties: Exploring the EU 's Impact. *West European Politics*, 25:3 (November 2012), 37–41.
- Bressanelli, E. (2012). National parties and group membership in the European Parliament: ideology or pragmatism? *Journal of European Public Policy*, 19(5), 37–41.
- Day, S. (2005). Developing a Conceptual Understanding of Europe's Transnational Political Parties (With a Specific Focus on the Party of European Socialists). *Journal of Contemporary European Studies*, 13(1), 59–77.
- Faas, T. (2003). To defect or not to defect? National institutional and party group pressures on MEPs and their consequences for party group. *European Journal of Political Research*, 42, 841–866.
- Hertner, I. (2013). Are European Election Campaigns Europeanized? The Case of the Party of European Socialists in 2009. *Government and Opposition*, 46(03), 321–344.
- Hertner, I. (2014). Europarties and their members: a second-order party membership. Paper gepresenteerd op de conferentie 'Elections and Democracy in Europe' van het Swedish Network for European Studies in Political Science 7-9 April 2014 in Brussel.
- Hix, S. (2008). *What is wrong with the European Union and how to fix it*. Cambridge: Polity Press.
- Hix, S., & Lord, C. (1997). *Political parties in the European Union*. Basingstoke: Palgrave MacMillan.
- Johansson, K.M. (2001). Toward a theory of federations of political parties in multilevel Europe. At the nexus of international relations and comparative politics. In: P. Delwit, E. Külahci & C. Van de Walle, red., *The Europarties. Organisation and influence* (pp. 17-43), Brussel: Cevipol.
- Johansson, K. M. (2002). Party Elites in Multilevel Europe: The Christian Democrats and the Single European Act. *Party Politics*, 8(4), 423–439.
- Johansson, K. M., & Raunio, T. (2005). Regulating Europarties: Cross-Party Coalitions Capitalizing on Incomplete Contracts. *Party Politics*, 11(5), 515–534.

- Klüver, H., & Rodon, T. (2006). Explaining Policy Position Choice of Europarties: The Effect of Legislative Resources. *British Journal of Political Science*, 1(1), 1–22.
- Ladrech. (2002). Europeanization and Political Parties: Towards a Framework for Analysis. *Party Politics*, 8(4), 389–403.
- Ladrech, R. (2012). Party Change and Europeanisation: Elements of an Integrated Approach. *West European Politics*, (November), 37–41.
- Ladrech, R. (2003). The Left and the European Union. *Parliamentary Affairs*, 56(1), 112–124.
- Ladrech, Robert. (2006). The European Union and political parties. In: R. S. Katz & W. Crotty (Eds.), *Handbook of party politics* (pp. 492-498). London: Sage publications.
- Mair, P. (2000). The limited impact of Europe on national party systems. *West European Politics*, 23(4), 27–51.
- Mair, P. (2003). Popular Democracy and EU Enlargement. *East European Politics and Societies*, 17(1), 58–63.
- Mair, P. (2006). Political parties and party systems. In: P. Graziano & M. Vink (Eds.), *Europeanization: New Research Agendas* (pp. 159-166). Basingstoke: Palgrave MacMillan.
- Mair, P., & Thomassen, J. (2010). Political representation and government in the European Union. *Journal of European Public Policy*, 17(1), 20–35.
- Maurer, A., Parkes, R., & Wagner, M. (2008). Explaining group membership in the European Parliament: the British Conservatives and the Movement for European Reform. *Journal of European Public Policy*, 15(2), 246–262.
- McElroy, G., & Benoit, K. (2010). Party Policy and Group Affiliation in the European Parliament. *British Journal of Political Science*, 40(02), 377-398.
- Niedermayer, O. (1983). *Europäische Parteien? Zur grenzüberschreitende Interaktion politische parteien im Rahmen der Europäischen Gemeinschaft*. Frankfurt: Campus Verlag.
- Niedermayer, O. (2002). Die europäische Parteienbünde. In: O. W. Gabriel, O. Niedermayer, & R. Stöss (Eds.), *Parteiendemokratie in Deutschland* (pp. 428–446). Wiesbaden: Westdeutscher Verlag.
- Pilet, J.-B. et al. (2009). *The Selection of Candidates for the European Parliament by National Parties and the Impact of European Political Parties*. Brussel.
- Poguntke, T., Aylott, N., Carter, E., Ladrech, R., & Luther, K. R. (2007). *The Europeanization of National Political Parties. Power and Organizational Adaptation*. Oxford: Taylor and Francis.
- Poguntke, T., Aylott, N., Ladrech, R., & Luther, K. R. (2007). The Europeanisation of national party organisations: A conceptual analysis. *European Journal of Political Research*, 46(6), 747–771.

- Rasmussen, A. (2008). Party soldiers in a non-partisan community? Party linkage in the European Parliament. *Journal of European Public Policy*, 15(8), 1164–1183.
- Scarrow, S. E. (1997). Political Career Paths and the European Parliament. *Legislative Studies Quarterly*, 22(2), 253–263.
- Van Biezen, I., & Molenaar, F. (2012). The Europeanisation of Party Politics? Competing Regulatory Paradigms at the Supranational Level. *West European Politics*, 35(3), 632–656.
- Voerman, G. (2008). Partijformaties op Europees niveau. Van federaties naar Europartijen. In: G. Voerman (red.), *Jaarboek 2007 Documentatiecentrum Nederlandse Politieke Partijen* (pp. 191-221). Groningen: DNPP.
- Warntjen, A., Hix, S., & Crombez, C. (2008). The party political make-up of EU legislative bodies. *Journal of European Public Policy*, 15(8), 1243–1253.

Tabel 1: Overzicht van de europartijen, 2014

Naam				Ideologie	Nederlandse leden	Opgericht	Fractie
Engels	Afkorting	Nederlands	Afkorting				
European People's Party	EPP	Europese Volkspartij	EVP	Christen-Democratie	CDA	1976	EVP
Party of European Socialists	PES	Partij van Europese Socialisten	PES	Sociaal-democratie	PvdA	1973	S&D
Alliance of Liberals and Democrats for Europe Party	ALDE	Alliantie van Liberalen en Democraten voor Europa Partij	ALDE	Liberalisme	VVD D66	1976	ALDE
Alliance of European Conservatives and Reformists	AECR	Alliantie van Europese Conservatieven en Hervormers	AECH	Conservatisme	-	2009	ECR
European Green Party	EGP	Europese Groene Partij	EGP	Ecologisme	GroenLinks De Groenen	1993	EG-EVA
Party of the European Left	PEL	Partij van Europees Links	PEL	Socialisme	-	2004	EUL-NGL
Movement for a Europe of Liberties and	MELD	Beweging voor een Europa van Vrijheden en	BEVD	Euroscepticisme	-	2011	EVD

Democracy		Democratieën					
European Democratic Party	EDP	Europese Democratische Partij	EDP	Sociaal-liberalisme	-	2004	ALDE
European Alliance for Freedom	EAF	Europese Alliantie voor Vrijheid	EAV	Patriotisme	- ^a	2013	-
European Free Alliance	EFA	Europese Vrije Alliantie	EVA	Regionalisme	Fryske Nasjonale Partij	1981	EG-EVA
Alliance of European National Movements	AENM	Alliantie van Europese Nationale Bewegingen	AENB	Nationalisme	-	2009	-
European Christian Political Movement	ECPM	Europese Christelijke Politieke Beweging	ECPB	Politiek Christendom	ChristenUnie SGP	2002	ECR EVD
European Democrats	EUDemocrats	Europese Democraten	EUDemocrats	Euroscepticisme	-	2005	EUL-NGL

^a: De PVV is geen lid van de EAF, maar heeft wel goede contacten met de lidpartijen van deze europartij.

Bron: 'Grants from the European Parliament to political parties at the European level (2014)', www.europarl.europa.eu/pdf/grants/Grant_amounts_parties_03_2014.pdf (geraadpleegd 7 mei 2014).

Over de auteurs

Prof. dr. Gerrit Voerman (1957) is historicus en hoogleraar Ontwikkeling en functioneren van het Nederlandse en Europese partijstelsel. Hij geeft sinds 1989 leiding aan het Documentatiecentrum Nederlandse Politieke Partijen (DNPP) van de Rijksuniversiteit Groningen. Voerman studeerde geschiedenis aan de RUG en promoveerde op *De meridiaan van Moskou*. Hij publiceert veelvuldig over politieke partijen en is redacteur van een reeks over de in de Tweede Kamer vertegenwoordigde politieke partijen. Momenteel doet hij onderzoek naar de identiteit en organisatie van de Nederlandse partijen, en hun relatie met de europartijen.

Dr. Simon Otjes (1984) is sinds 2012 als onderzoeker verbonden aan het Documentatiecentrum Nederlandse Politieke Partijen (DNPP) van de Rijksuniversiteit Groningen. Daarvoor werkte hij als promovendus en postdoc bij de Universiteit Leiden en bij Bureau De Helling. Hij promoveerde in 2012 op een proefschrift over de effecten van nieuwe partijen op bestaande partijen. Otjes publiceerde eerder onder andere in the *American Journal of Political Science* en *Party Politics*. Hij werkt ook bij het landelijk bureau van GroenLinks.

In een vrije staat dient iedereen die in het bezit kan worden geacht van een vrije wil, zichzelf te besturen. De wetgevende macht zou dan ook bij het volk in zijn geheel moeten berusten. Maar aangezien zo iets in de grote staten een onmogelijkheid is en ook in kleine staten op veel bezwaren stuit, dient het volk vertegenwoordigers aan te stellen die alles moeten doen wat het volk zelf niet kan.

Montesquieu, *Over de geest van de wetten* (1748)

MONTESQUIEU INSTITUTE
MONTESQUIEU INSTITUUT